

درباره دیسکوگرافی و لیبل شناسی

۱

از آغاز ضبط صفحه های گرامافون تا سال ۱۳۰۰ شمسی، بالغ بر ۱۰۰۰ روی صفحه فارسی از هنرمندان ایرانی ضبط شده است. اگر صفحه های فارسی و تاتاری ضبط شده توسط کمپانی گرامافون در قفقاز و آسیای میانه و هند را که به لحاظ ماهیت، زیر مجموعه ای از موسیقی سرزمین پهناور ایران فرهنگی محسوب می شوند را نیز به عدد مذکور بیفزاییم، حداقل ۲۰۰۰ روی صفحه، مجموعه عناوین و آثار ضبط و منتشر شده در این دوره می باشد.

فعالیت گسترده کمپانی فرانسوی پاته در آسیای میانه در آغاز قرن بیستم، به کاتالوگی مفصل از آثار و نغمه های ضبط شده شرقی منجر شده است که اگر صفحه های فارسی این مجموعه نیز استخراج و احصا شود، آمار ارائه شده افزایش قابل توجهی خواهد یافت.

۲

دیسکوگرافی عبارت است از مستندسازی آثار منتشر شده صوتی در قالب صفحه و لوح فشرده از یک هنرمند، گروه، ارکستر، آرشو و یا کمپانی تولید کننده صفحه به صورت گزارشی نظام یافته و حاوی حداکثر اطلاعات ممکن از مراحل گوناگون ضبط، تولید و توزیع هر اثر.

در فاصله سال های ۱۸۹۵م تا ۱۹۶۰م که دوره حیات تکنولوژیک صفحه های ۷۸ دور به عنوان فرمت انتشار صنعتی آثار صوتی است، این صفحه ها موضوع دانش دیسکوگرافی را تشکیل می دهند

مبنای نظام یافتن و ترتیب آثار در دیسکوگرافی صفحه های ۷۸ دور، شماره ای منحصر به فرد و تکرار نشدنی به نام شماره قالب (matrix number) می باشد که توسط همه شرکت های تولید کننده بر بدنه صفحه حک شده و نشانگر ترتیب ضبط آثار در استودیو بوده است. گزارش های ضبط (recording sheets) که توسط گروه صدابرداری تهیه شده، حاوی اطلاعات مهمی نظیر عنوان و شرح مختصری درباره اثر، هنرمند اصلی، هنرمندان فرعی، تاریخ ضبط، مکان ضبط، نام صدابردار و غیره می باشد. اگر در بازبینی فنی، اثر ضبط شده دارای کیفیت قابل قبول ارزیابی می شد به موازات کارهای صنعتی پروسه تولید، انتخاب آثار برای انتشار و ترتیب قرار گرفتن آن ها در کاتالوگ مورد بررسی قرار می گرفت. با فراگیر شدن استفاده از گرامافون و صفحه به ویژه پس از سال ۱۳۰۰ شمسی، ملاحظات بازاریابی مثل میزان محبوبیت یک هنرمند یا یک اثر نقش عمده ای در تعیین تقدم و تاخر یک اثر در کاتالوگ کمپانی ها یافت. این جایگاه با شماره کاتالوگ (catalogue number) تعریف می شود و با تعیین آن، و با استفاده از دانسته های قبلی، اطلاعات لازم برای درج بر لیبل صفحه تکمیل می گردد.

۳

دیسکوگرافی ایران، طرح گسترده ای است که ضرورت انجام آن بر کاوشگران تاریخ معاصر موسیقی ایران، بدیهی می نماید و علاقمندان بسیاری را طلب می کند تا از استوانه های فونوگراف تا لوح های فشرده امروزی را با روش علمی، مورد بررسی و مستندسازی قرار دهند. نگارنده اگر بتواند گوشه ای از بار دیسکوگرافی صفحه های ۷۸ دور را بر دوش گرفته به مقصد

رساند، شاکر توفیق الهی و رهین منت دوستانی است که از آغاز، یاری وهمدلی خویش را دریغ نکرده و هنوز و همواره به طریقی رفیق راهنند.

4 - 12036 II

GRAMOPHONE CONCERT RECORD

manufactured by The Gramophone and Typewriter Ltd and Sister companies

تصنیف فرانسه پتیج ژولی

قربان خان و آقاحسین تعزیه خوان و باقرخان و میرزا علی اکبر

خان شاهی با یکدیگر با مناو و تار زده اند

Chantee par Ghorban Khan, de la troupe particuliere
De S. M. le Chah, Agha Hossein Taziehkhan de S. M.
Le Chah, Bagher Khan, acct. Cynthour, Mirza Ali Ekber
Khan, de la troupe partic. Le S. M. le Chah, etc.

TEHERAN

G.C.-4-12036

885 r

۴

لیبل شناسی به مفهوم شناخت نظام یافته و تاریخی اسامی (برندهای) تجاری صفحه ها، مدخل موضوع دیسکوگرافی است که تصویر اولیه ای از کمپانی های فعال در عرصه ضبط صفحه های فارسی، انواع صفحه های هر یک از شرکت ها، مشخصه های فیزیکی صفحه ها، مشخصه های فیزیکی برجسب و مندرجات آن، به دست می دهد.